

LEGAL BASIS OF INVESTIGATION OF CYBERTERRORISM CRIMES

Ruzimurodov Jahongir Bakhtiyor ugli

Republic of Uzbekistan

Law Enforcement Academy

Master in "Prosecutorial Activities"

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14771474>

ARTICLE INFO

Received: 24th January 2025

Accepted: 29th January 2025

Online: 30th January 2025

KEYWORDS

Information, bank, liability, crime, personal, data, cybercrimes, investigation, regulatory, laws.

ABSTRACT

This article describes the legal bases of investigation of cyberterrorism crimes. This article analyzes the legislation regulating the investigation of cybercrimes, first of all, the Constitution of the Republic of Uzbekistan, which is considered our main encyclopedia, and other laws and subordinate legislation.

ПРАВОВАЯ ОСНОВА РАССЛЕДОВАНИЯ ПРЕСТУПЛЕНИЙ КИБЕРТЕРРОРИЗМА

Рузимуродов Джахонгир Бахтиёр оглы

Республика Узбекистан. Академия правоохранительных органов

Степень магистра по специальности «Прокурорская деятельность»

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14771474>

ARTICLE INFO

Received: 24th January 2025

Accepted: 29th January 2025

Online: 30th January 2025

KEYWORDS

Информация, банковское дело, ответственность, преступление, персональные данные, киберпреступность, расследование, регулирование, законы.

ABSTRACT

В статье рассматриваются правовые основы расследования преступлений кибертерроризма. В данной статье анализируется законодательство, регулирующее расследование киберпреступлений, в первую очередь, Конституция Республики Узбекистан, которая считается нашей главной энциклопедией, а также другие законы и подзаконные акты.

КИБЕРТЕРРОРИЗМ ЖИНОЯТЛАРНИ ТЕРГОВ ҚИЛИШНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ

Рузимуродов Жаҳонгир Бахтиёр ўғли

Ўзбекистон Республикаси.

Ҳуқуқни муҳофаза қилиш академияси

“Прокурорлик фаолияти” йўналиши магистри

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14771474>

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Received: 24th January 2025

Accepted: 29th January 2025

Online: 30th January 2025

KEYWORDS

Ахборот, банк,
жавобгарлик, жиноят,
шахсга доир, маълумотлар,
кибержиноятлар, тергов
қилиш, тартибга солувчи,
қонунлар.

Мазкур мақолада кибертерроризм жиноятларни тергов қилишнинг ҳуқуқий асослари баён этилган. Мазкур мақолада кибержиноятларни тергов қилишни тартибга солувчи қонунчилик таҳлили аввало, бош қомусимиз ҳисобланмиш Ўзбекистон Республикаси Конституцияси ва бошқа қонун ҳамда қонун ости ҳужжатлар таҳлил этилган.

Илмий-техника тараққиётининг ривожланиши глобал муаммолар қаторига янгидан-янги турлари билан тилга олинаётган кибержиноятларнинг кириб келишига сабаб бўлмоқда. Унинг бизга маълум бўлган вирусли дастурларни тарқатиш, паролларни бузиб кириш, кредит карта ва бошқа банк реквизитларидаги маблағларни ўзлаштириш, талон-торож қилиш, шунингдек, интернет орқали қонунга зид ахборотлар, хусусан, бўхтон, маънавий бузуқ маълумотларни тарқатиш билан башарият ҳаётига катта хавф солиб, жамиятга таҳдид солмоқда. Буларнинг олдини олиш мақсадида, Жиноят кодексига компьютер жиноятлари учун жавобгарликни белгиловчи бутунлай янги боб киритилган бўлиб, у билан боғлиқ жиноятларни содир этишга доир жараёнларни жиноий-ҳуқуқий тартибга солади.

Хусусан, кибержиноятларни тергов қилишни тартибга солувчи қонунчилик таҳлили ҳақида гапирар эканмиз аввало, бош қомусимиз ҳисобланмиш Ўзбекистон Республикаси Конституцияси ушбу турдаги жиноятларни тергов қилишга доир қонунчилигимизни асоси ҳисобланади десак асло муболаға бўлмайди. Конституциямизга мувофиқ ҳар ким ахборотни монеликсиз излаш, олиш, текшириш, тарқатиш, ундан фойдаланиш ва уни сақлаш ҳуқуқига эга. Ахборот олиш фақат қонунга мувофиқ ҳамда инсон ҳуқуқ ва эркинликлари, конституциявий тузум асослари, жамиятнинг ахлоқий қадриятлари, мамлакатнинг маънавий, маданий ва илмий салоҳиятини муҳофаза қилиш, хавфсизлигини таъминлаш мақсадида чекланиши мумкин.

Ушбу турдаги жиноятларни тергов қилишни тартибга солувчи қонунчилик базасида бир қанча норматив ҳуқуқий ҳужжатларни кўришимиз мумкин. Жумладан, Ўзбекистон Республикасининг 2003 йил 11 декабрда “Ахборотлаштириш тўғрисида”ги Қонуни¹ қабул қилинган бўлиб, унда “ахборотлаштириш”, “ахборот ресурси”, “ахборот технологияси” каби тушунчаларга таъриф бериб ўтилган.

Мазкур қонунда Ахборотлаштириш соҳасидаги давлат сиёсати, ахборотлаштириш соҳасини давлат томонидан тартибга солиш, ахборот ресурсларидан фойдаланиш, ҳамма эркин фойдаланиши мумкин бўлган ахборотни Интернет жаҳон ахборот тармоғида тарқатиш, миллий ахборот тизими ва халқаро ахборот тармоқларига уланиш каби муносабатларни тартибга солиши белгилаб берилган.

¹ Ўзбекистон Республикаси “Ахборотлаштириш тўғрисида”ги Қонун // (Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси) <https://www.lex.uz/acts/83472> (Мурожаат этилган сана.20.03.2021 йил)

Шунингдек, 2002 йил 12 декабрда қабул қилинган Ўзбекистон Республикасининг 439-II-сонли “Ахборот эркинлиги принциплари ва кафолатлари тўғрисида” Қонунида² ахборот, ахборот мулкдори, ахборотни муҳофаза этиш, махфий ахборот, оммавий ахборот каби асосий тушунчаларга тариф бериб ўтилган бўлиб, бунда Ахборот эркинлигининг асосий принциплари, Ахборот эркинлиги кафолатлари, Ахборотни муҳофаза этиш, Ахборот эркинлиги принциплари ва кафолатлари тўғрисидаги қонун ҳужжатларини бузганлик учун жавобгарлик каби ижтимоий муносабатлар тартибга солинган.

Хусусан, 2019 йил 2 июльда қабул қилинган Ўзбекистон Республикасининг 547-сонли “Шахсга доир маълумотлар тўғрисида” ги Қонунида Қонуннинг амал қилиши шахсга доир маълумотларга ишлов бериш ва уларни ҳимоя қилиш чоғида қўлланиладиган ишлов бериш воситаларидан, шу жумладан ахборот технологияларидан қатъи назар юзага келадиган муносабатларга нисбатан татбиқ этилиши айтиб ўтилган. Ушбу Қонуннинг амал қилиш доираси қуйидагиларни киритишимиз мумкин:

жисмоний шахс томонидан шахсга доир маълумотларга шахсий, маиший мақсадларда ва ўз касбий ёки тижорат фаолияти билан боғлиқ бўлмаган ҳолда ишлов бериш;

Миллий архив фонди ҳужжатларини ва шахсга доир маълумотларни ўз ичига олган бошқа архив ҳужжатларини шакллантириш, сақлаш ва улардан фойдаланиш;

давлат сирларини ташкил этадиган маълумотлар жумласига киритилган шахсга доир маълумотларга ишлов бериш;

тезкор-қидирув, разведка ва контрразведка фаолияти, жиноятчиликка қарши курашиш, ҳуқуқ-тартиботни сақлаш жараёнида, шунингдек жиноий фаолиятдан олинган даромадларни легаллаштиришга қарши курашиш доирасида олинган шахсга доир маълумотларга ишлов бериш чоғида юзага келадиган муносабатларга нисбатан татбиқ этилмайди³.

Шунингдек, 1992 йил 13 январьда қабул қилинган Ўзбекистон Республикасининг 512-XII-сонли “Алоқа тўғрисида”ги Қонунида алоқа соҳасидаги муносабатларнинг объектлари ва субъектлари, алоқа соҳасида давлат бошқаруви, ёзишма, телефон сўзлашувлари ва телеграф хабарларини сир сақлаш, алоқага доир қонунчиликка риоя этмаганлик учун жавобгарлик масалалари бериб ўтилган⁴.

2016 йилда пул маблағларини ва (ёки) бошқа мол-мулкни жалб этишга доир ноқонуний фаолият учун Жиноят кодекси 188¹-моддаси⁵, телекоммуникация

²Ўзбекистон Республикаси “Ахборот эркинлиги принциплари ва кафолатлари тўғрисида”ги Қонун // (Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси) <https://www.lex.uz/acts/5268> (Мурожаат этилгансана.20.03.2021 йил)

³ Ўзбекистон Республикаси “Шахсга доир маълумотлар тўғрисида”ги Қонун // (Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси) <https://www.lex.uz/acts/4396419> (Мурожаат этилгансана.20.03.2021 йил)

⁴ Ўзбекистон Республикаси “Алоқа тўғрисида”ги Қонун // (Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси) <https://www.lex.uz/acts/15674> (Мурожаат этилгансана.20.03.2021 йил)

⁵ Ўзбекистон Республикасининг 2016 йил 23 сентябрда қабул қилинган «Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун ҳужжатларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида»ги ЎРҚ-411-сонли Қонуни // lex.uz – Ўзбекистон Республикаси қонунчилик маълумотлари миллий базаси.

тармоқларидан, шунингдек Интернет жаҳон ахборот тармоғидан фойдаланиб диний экстремизм, сепаратизм ва ақидапарастлик ғоялари билан йўғрилган, қирғин солишга ёки фуқароларни зўрлик билан кўчириб юборишга даъват этадиган ёхуд аҳоли орасида ваҳима чиқаришга қаратилган материалларни тайёрлаш ёки уларни тарқатиш мақсадида сақлаш, шунингдек диний-экстремистик, террорчилик ташкилотларининг атрибутларини ёки рамзий белгиларини тарқатиш ёхуд намоиш этиш мақсадида тайёрлаш, сақлаш ҳамда диний экстремизм, сепаратизм ва ақидапарастлик ғоялари билан йўғрилган, қирғин солишга ёки фуқароларни зўрлик билан кўчириб юборишга даъват этадиган ёхуд аҳоли орасида ваҳима чиқаришга қаратилган маълумотлар ва материалларни ҳар қандай шаклда тарқатиш, худди шунингдек фуқаролар тотувлигини бузиш, туҳматона, вазиятни беқарорлаштирувчи уйдирмалар тарқатиш ҳамда жамиятда қарор топган хулқ-атвор қоидаларига ва жамоат хавфсизлигига қарши қаратилган бошқа қилмишларни содир этиш мақсадида диндан фойдаланиш, шунингдек диний-экстремистик, террорчилик ташкилотларининг атрибутларини ёки рамзий белгиларини тарқатиш ёхуд намоиш этиш учун, яъни жамоат хавфсизлиги ва жамоат тартибига таҳдид соладиган материалларни тайёрлаш, сақлаш, тарқатиш ёки намоиш этиш учун ЖКнинг 244¹-моддаси учинчи қисми “г”-банди⁶ билан жавобгарлик белгиланган;

ўн тўрттинчидан, 2017 йилда телекоммуникация тармоқларидан, шунингдек Интернет бутунжаҳон ахборот тармоғидан фойдаланиб ўзини ўзи ўлдириш даражасига етказиш учун ЖКнинг 103-моддаси иккинчи қисми “г” банди ва ўзини ўзи ўлдиришга ундаш учун ЖКнинг 103¹-модда иккинчи қисми “в”-банди⁷ билан жиноий жавобгарлик белгилаб қўйилган.

Жиноят қонунчилигимизда юқоридаги таҳлиллардан кўриниб турибдики, кибержиноятлар турли боб ва моддаларда белгилаб қўйилганлиги, улар ўзаро тизимлаштирилмаганлиги, ҳозирги кунда кибержиноятларнинг тури ва сони кун сайин ошиб бораётганлиги ва уларга нисбатан ҳам жиноят қонунчилигимизда жавобгарлик чораларини тизимлаштириш орқали шахс, жамият ва давлат манфаатларини ҳимоя қилиш мавжудлигини намаён этади.

Шу ўринда айтиб ўтиш керакки, кибержиноятлар бошқа жиноятларга қараганда бир неча қилмиш сифатида тавсифланиши эҳтимоли юқори, сабаби мазкур тоифадаги жиноятлар, хусусан, кибертерроризм, киберкўпуровчилик, киберфирибгарлик, кибербезорилик, киберагрессия каби кибержиноятлар ҳозирги кунда ижтимоий тармоқлар орқали кўпроқ содир этилаётганлиги, бунда ижтимоий тармоқларнинг барчаси бир вақтнинг ўзида чеклаш имконияти техник томондан мавжуд эмаслиги, шунингдек, “Ахборотлаштириш тўғрисида”ги Қонун⁸ ва Вазирлар Маҳкамасининг 2018

⁶ Ўзбекистон Республикасининг 2016 йил 25 апрелда қабул қилинган «Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун ҳужжатларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида»ги ЎРҚ-405-сонли Қонуни // lex.uz – Ўзбекистон Республикаси қонунчилик маълумотлари миллий базаси.

⁷ Ўзбекистон Республикасининг 2017 йил 13 июнда қабул қилинган «Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун ҳужжатларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш, шунингдек айрим қонун ҳужжатларини ўз кучини йўқотган деб топиш тўғрисида»ги ЎРҚ-436-сонли Қонуни // lex.uz – Ўзбекистон Республикаси қонунчилик маълумотлари миллий базаси.

⁸ Ўзбекистон Республикасининг 2003 йил 11 декабрда қабул қилинган «Ахборотлаштириш тўғрисида»ги 560-П-сон Қонуни // lex.uz – Ўзбекистон Республикаси қонунчилик маълумотлари миллий базаси.

йил 5 сентябрдаги “Бутунжаҳон Интернет тармоғида ахборот хавфсизлигини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 707-сон қарори⁹га асосан, тақиқланган ахборот мавжуд бўлган Интернет тармоғи ахборот ресурси идентификация маълумотларини Тақиқланган ахборот мавжуд бўлган бутунжаҳон Интернет тармоғи ахборот ресурслари Реестрига киритиш учун Интернет тармоғи ахборот ресурсида тақиқланган ахборот мавжудлиги юзасидан Марказ хулосаси ёки бутунжаҳон Интернет тармоғида тарқатилаётган ахборотни тақиқланган деб эътироф этиш тўғрисида Вазирлар Маҳкамасининг 2011 йил 5 августдаги 228-сон қарори билан ташкил этилган Оммавий коммуникациялар соҳасидаги эксперт комиссиясининг қарори асос бўлиб, ушбу чекловни амалга ошириш маълум бир процедуралардан иборат эканлиги, бироқ чекланган интернет ресурсларидан фойдаланмасдан Интернет тармоғидан фойдаланиш орқали содир этилаётган қилмишни бошқа ресурс орқали содир этиш имконияти техник томондан мавжудлиги, энг муҳими, фойдаланувчи, мулкдор ёки операторнинг ўзга давлат ҳудудида туриб ушбу қилмишларнинг бир қисmini мамлакатимиз ҳудудида содир этиши мумкинлиги сабабли ушуб тоифадаги жиноятларни ҳудуд жиҳатидан аниқлашда қийинчиликлар мавжуд.

Мазкур қийинчиликларни бартараф қилиш мақсадида бугунги кунда ваколатли органлар томонидан бир қатор ижобий ишлар амалга оширилмоқда, хусусан, муаллиф таклифи асосида Ўзбекистон Республикасининг 2021 йил 14 январда қабул қилинган “Ўзбекистон Республикасининг айрим қонунчилик ҳужжатларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида”ги ЎРҚ-666-сонли Қонуни билан Ўзбекистон Республикасининг 2019 йил 2 июлда қабул қилинган “Шахсга доир маълумотлар тўғрисида”ги ЎРҚ-547-сонли Қонуни 27¹-модда билан тўлдирилди¹⁰.

Натижада, шахсга доир маълумотлар базасининг оператори (оператор), яъни шахсга доир маълумотларга ишлов беришни амалга оширувчи давлат органи, жисмоний ва (ёки) юридик шахс ва (ёки) шахсга доир маълумотлар базасининг мулкдори (мулкдор), яъни шахсга доир маълумотлар базасига эгалик қилиш, ундан фойдаланиш ва уни тасарруф этиш ҳуқуқига эга бўлган давлат органи, жисмоний ва (ёки) юридик шахс Ўзбекистон Республикасининг фуқароларига тегишли бўлган шахсга доир маълумотларига ишов бермоқчи бўлсалар, яъни шахсга доир маълумотларни йиғиш, тизимлаштириш, сақлаш, ўзгартириш, тўлдириш, улардан фойдаланиш, уларни бериш, тарқатиш, узатиш, эгасизлантириш ва йўқ қилиш бўйича бир ҳаракатни ёки ҳаракатлар мажмуини амалга ошириш каби ҳаракатларни амалга ошириш учун ушбу ишлов беришга ихтисослашган техник воситаларини Ўзбекистон Республикаси ҳудудида ҳам жойлаштириши лозимлиги ҳақида қоидалар белгиланди.

2018 йилда қабул қиладиган “Ўзбекистон Республикасининг Жиноят ва жиноят-процессуал қонунчилигини такомиллаштириш Концепцияси” ҳам муҳим аҳамиятга эгадир. Унда технологик тараққиёт, жумладан кибержиноят билан боғлиқ жиноят

⁹Вазирлар Маҳкамасининг «Бутунжаҳон Интернет тармоғида ахборот хавфсизлигини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида» 2018 йил 5 сентябрдаги 707-сон қарори // lex.uz – Ўзбекистон Республикаси қонунчилик маълумотлари миллий базаси.

¹⁰ Ўзбекистон Республикасининг 2021 йил 14 январда қабул қилинган «Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун ҳужжатларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида»ги ЎРҚ-666-сонли Қонуни // lex.uz – Ўзбекистон Республикаси қонунчилик маълумотлари миллий базаси.

турларининг кенгайганлигини ҳисобга олган ҳолда ахборот технологиялари соҳасида жавобгарликни назарда тутувчи нормаларни қайта кўриб чиқиш устувор вазифа сифатида белгиланди. Шу ўринда таъкидлаб ўтишимиз кераки, илк бора қонунчилигимизда кибержиноят атамасини шу ерда учратишимиз мумкин.

Жиноят қонунчилигимизда олимларимиз ахборот технологиялари соҳасидаги жиноятлар кодексимизга асосланиб шартли равишда умумий ва махсус турларга ажратишиб келишмоқда.

Махсус ахборот технологиялари соҳасидаги жиноятларга Жиноят кодексидаги “XX¹ боб Ахборот технологиялари соҳасидаги жиноятлар”ни киритишса, қолган моддаларда мавжудлари эса умумий ахборот технологиялари соҳасидаги жиноятлар деб эътироф этилмоқда.

Ушбу турдаги жиноятларни таҳлил этар эканмиз аввало, Жиноят кодексининг XX¹ бобига кирувчи Ахборот технологиялари соҳасидаги жиноятларни кўриб ўтишимиз мақсадга мувофиқдир. Мазкур бобимиз етти моддадан иборат бўлиб, 278¹-модда Ахборотлаштириш қоидаларини бузишга доир жиноятларни тартибга солишга қаратилган бўлиб, ушбу турдаги жиноятни содир этиш яъни ахборотлаштириш қоидаларини бузиш, белгиланган ҳимоя чораларини кўрмаган ҳолда ахборот тизимлари, маълумотлар базалари ва банкларини, ахборотга ишлов бериш ҳамда уни узатиш тизимларини яратиш, жорий этиш ва улардан фойдаланиш ҳамда ахборот тизимларидан рухсат билан фойдаланиш фуқароларнинг ҳуқуқларига ёки қонун билан қўриқланадиган манфаатларига ёхуд давлат ёки жамоат манфаатларига кўп миқдорда зарар ёхуд жиддий зиён етказилишига сабаб бўлса унга тегишли тартибда жазо тайинланиши белгиланган

Шунингдек, Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексининг 278²-моддаси компьютер ахборотидан қонунга хилоф равишда (рухсатсиз) фойдаланиш ҳақида бўлиб, компьютер ахборотидан, яъни ахборот-ҳисоблаш тизимлари, тармоқлари ва уларнинг таркибий қисмларидаги ахборотлардан қонунга хилоф равишда (рухсатсиз) фойдаланиш, агар ушбу ҳаракат ахборотнинг йўқ қилиб юборилиши, тўсиб қўйилиши, модификациялаштирилиши, ундан нусха кўчирилиши ёхуд унинг қўлга киритилишига, электрон ҳисоблаш машиналари, электрон ҳисоблаш машиналари тизими ёки уларнинг тармоқлари ишининг бузилишига сабаб бўлса, белгиланган тартибда жазо белгиланган.

Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексининг 278³-моддаси компьютер тизимидан қонунга хилоф равишда (рухсатсиз) фойдаланиш учун махсус воситаларни ўтказиш мақсадини кўзлаб тайёрлаш ёхуд ўтказиш ва тарқатиш юзасидан бўлиб, ҳимояланган компьютер тизимидан қонунга хилоф равишда (рухсатсиз) фойдаланиш учун махсус дастурий ёки аппарат воситаларини ўтказиш мақсадини кўзлаб тайёрлаш ёхуд ўтказиш ва тарқатиш тушунилади.

Жиноят кодексининг 278⁴-модда. Компьютер ахборотини модификациялаштириш жинояти бағишланган бўлиб, унда компьютер ахборотини модификациялаштириш, яъни компьютер тизимида сақланаётган ахборотни қонунга хилоф равишда ўзгартириш, унга шикаст етказиш, уни ўчириш, худди шунингдек била туриб унга ёлғон ахборотни киритиш фуқароларнинг ҳуқуқларига ёки қонун билан

қўриқладиган манфаатларига ёхуд давлат ёки жамоат манфаатларига кўп миқдорда зарар ёхуд жиддий зиён етказилишига сабаб бўлса, тегишлича жавобгарлик белгиланган.

Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексининг 278⁵-моддаси Компьютер саботажига доир бўлиб, унда ўзганинг компьютер ускунасини ёки хизматда фойдаланиладиган компьютер ускунасини қасддан ишдан чиқариш, худди шунингдек компьютер тизимини бузиш (компьютер саботаж) деб белгиланган.

Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексининг 278⁶-моддаси Зарар келтирувчи дастурларни яратиш, ишлатиш ёки тарқатиш юзасидан содир этиладиган айбли ижтимоий хавфли қилмишга қаратилган.

Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексининг 278⁷-модда. телекоммуникация тармоғидан қонунга ҳилоф равишда (рухсатсиз) фойдаланиш бўлиб, ўрнатилган ҳимоя тизимларини четлаб ўтган ҳолда телекоммуникация тармоғидан фойдаланиш ва халқаро трафикни ўтказиш мақсадида телекоммуникация тармоғидан қонунга ҳилоф равишда (рухсатсиз) фойдаланиш.

Таклиф сифатида ЖКнинг ХХ¹-бўлимини такомиллаштириш юзасидан айрим мулоҳазаларни баён этиш зарур, деб ўйлаймиз. Хусусан, ЖК 278-моддаси диспозициясида ахборот-ҳисоблаш тизимлари, тармоқлари ва уларнинг таркибий қисмлари, электрон ҳисоблаш машиналари, электрон ҳисоблаш машиналари тизими ёки уларнинг тармоқлари атамаларидан фойдаланиш мақсадга мувофиқ эмас. Шу сабабдан, Жиноят кодекси 278-моддаси 1-қисмидаги “ахборот-ҳисоблаш тизимлари, тармоқлари ва уларнинг таркибий қисмлари” сўзларини “компьютер техникаси воситаси, унинг тизими ёки тармоғи” жумласи билан тўлдириши мақсадга мувофиқ бўлар эди.

Бугунги технологик тараққиёт, жумладан кибержиноят билан боғлиқ жиноят турларининг кенгайганлигини ҳисобга оладиган бўлсак, ЖКнинг ХХ¹-боби кибержиноятларнинг тўлиқ таркибини қамраб ололмайди. Ривожланган хорижий мамлакатлар тажрибаси, халқаро доирада тан олинган конвенциялардаги тавсиялар ва бугунги глобал жараёнлардаги ахборот хуружларини таҳлил қилган ҳолда, ЖКда айрим турдаги кибержиноятлар учун жиноий жавобгарлик белгилаш мақсадга мувофиқдир.

References:

1. F.L.Computer Crimes Acttit. XLVIChapter815(1978)//URL:[http:// www. flsenate. gov/Statutes/index.cfmApp_mde=Display_Statute&URL= Ch081.htm](http://www.flsenate.gov/Statutes/index.cfmApp_mde=Display_Statute&URL=Ch081.htm)> cited April.
2. Computer Fraud and Abuse Act (CFAA), 1986 / (18 U.S.C. § 1030) // [Electronic resource] URL:[https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/2-5083428? Transition Type = Default&context Data = \(sc.Default\)&firstPage=true&bhc](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/2-5083428?TransitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true&bhc)
3. Protection of children Act 1978. – First Published 1978, Reprinted in the United Kingdom by The Stationery Office Limited. – London, 1999. – 36 p.
4. Sexual Offences Act 1956 // [Electronic resource] URL: [https://www.legislation. gov.uk/ukpga/Eliz2/4-5/69/contents](https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Eliz2/4-5/69/contents)

5. Computer Misuse Act 1990 // [Electronic resource] URL:<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1990/18/contents>
6. The Terrorism Act (2000) // [Electronic resource] URL:<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/11/contents> .
6. Очилов Ҳ.Р. Ўзгалар мулкани компьютер воситаларидан фойдаланиб талон-тарож қилганлик учун жавобгарлик // Юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD) диссертацияси автореферати., Тошкент, 2017.
7. Расулов А.К. Ахборот технологиялари ва хавфсизлиги соҳасидаги жиноятларга қарши курашишнинг жиноят-ҳуқуқий ва криминалогик чораларини такомиллаштириш. Автореферат. дисс. ...фан доктори (DSc). –Ташкент, 2018.
8. Расулев А.К. Компьютерные преступления: уголовно-правовые и криминалогические аспекты. Дисс. На соискание ученой степени кандидата юридических наук. – Ташкент: ТГЮИ, 2006
9. Тропина Т.Л. Киберпреступность: понятие, состояние, уголовно -правовые методы борьбы.. Автореф. Дисс. На соискание ученой степени кандидата юридических наук. – Владивосток, 2005.
10. Прокофьев К.В. Международно-правовые проблемы обеспечения международной информационной безопасности в сети Интернет. Дисс. На соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2009.
11. Э.Л.Кочкина. Определение понятия «Киберпреступление». Отдельные виды киберпреступлений // Сибирские уголовно-процессуальные и криминалистические чтения. 2017. №3 (17). – С. 162-169.